

Δία βίου εκπαίδευση και ελληνικό πανεπιστήμιο: Η συμμετοχή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευση στο σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης

ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΡΑΛΗΣ*

1. Εισαγωγή

Η σχέση δια βίου εκπαίδευσης και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί αντικείμενο προβληματισμού ερευνητών αλλά και διεθνών οργανισμών, ιδιαίτερα μάλιστα τις τελευταίες δεκαετίες (ενδεικτικά αναφέρουμε: Draves, 1980 Brennan, 1990 Unesco, 1999). Οι όροι και οι προϋποθέσεις διεύρυνσης του πεδίου παρέμβασης και δραστηριοτήτων του πανεπιστημίου, συναρτώνται άμεσα με τον ίδιο το χαρακτήρα του και γενικότερα με το ρόλο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτή η διεύρυνση λειτουργεί, εκτός των άλλων, και ως εναλλακτικός τρόπος αύξησης ή και υποκατάστασης της δημόσιας χρηματοδότησης (πρβλ: Γετίμης & Ζωντήρος, 2000).

Στην Ελλάδα, αυτή η διεύρυνση των δραστηριοτήτων του πανεπιστημίου εμφανίζεται σχεδόν ταυτόχρονα με τη συγχρηματοδότηση σχετικών δράσεων και προγραμμάτων από

* Θανάσης Καραλής, Δρ.Επιστημών της Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών

πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), με αποτέλεσμα να εμφανίζονται νέου τύπου δραστηριότητες (Προγράμματα Σπουδών Επιλογής, Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης, προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης, κ.α.) - που συχνά αποτελούν αντικείμενο προβληματισμού ή και αντιπαραθέσεων στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η δια βίου εκπαίδευση αποτελεί "μια προσέγγιση του συνόλου των μορφωτικών δραστηριοτήτων (τυπικής, μη-τυπικής και άτυπης) όλων των επιπέδων, που επιτρέπει τη συγκρότησή τους σε ένα εκπαιδευτικό συνεχές, σε διαρκή αλληλεπίδραση με την κοινωνικο-οικονομική, πολιτική και πολιτισμική πραγματικότητα" (Βεργίδης, 2001). Στο πλαίσιο αυτό, στις δραστηριότητες της δια βίου εκπαίδευσης εντάσσεται και η συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση, που "... αποβλέπει στη συντήρηση, ανανέωση, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων" (CEDEFOP, 1996). Το σύστημα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης (εφεξής: σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης), αναπτύχθηκε στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ), με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και προδιαγραφές, που θα διερευνήσουμε στη συνέχεια.

Στην εργασία αυτή εξετάζονται η θέση και ο βαθμός συμμετοχής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης, σε συνάρτηση με τις εξελίξεις που παρατηρούνται στον τομέα αυτό κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των ΚΠΣ.

2. Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεχιζόμενη κατάρτιση

Η πορεία προς την ευρωπαϊκή οικονομική και πολιτική ενοποίηση, το περιεχόμενο αλλά και τα κομβικά σημεία αυτής της διαδικασίας (και ειδικότερα η Ενιαία Εσωτερική Αγορά και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση) χαρακτηρίζονται, μεταξύ

άλλων και από (Καζαμίας, 1995):

- Τον επαναπροσδιορισμό του κράτους-πρόνοιας.
- Την επανάκαμψη συντηρητικών ιδεολογιών σε επιμέρους πολιτικούς και οικονομικούς τομείς.
- Την απώλεια της ισχύος του εθνικού κράτους, σε σχέση με υπερεθνικές πολιτικές δομές.

Την απορύθμιση και την ιδιωτικοποίηση σε τομείς που έως πρόσφατα αποτελούσαν πεδίο κρατικής παρέμβασης.

Σε αντίθεση με την τυπική εκπαίδευση, που ουσιαστικά αποτελεί τομέα ανάπτυξης κοινοτικών πολιτικών μετά την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1985), η επαγγελματική κατάρτιση αποτέλεσε εξαρχής τομέα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος της κοινοτικής πολιτικής. Το γεγονός ότι η επαγγελματική κατάρτιση συνδέθηκε άμεσα με την απασχόληση και κατ' επέκταση με την οικονομική ανάπτυξη, είχε ως αποτέλεσμα την εκπόνηση σχετικών πολιτικών από τα πρώτα ακόμη στάδια της πορείας προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Οι σχετικές με την επαγγελματική κατάρτιση πολιτικές αποτέλεσαν μέρος της κοινωνικής πολιτικής της ΕΟΚ και μετέπειτα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ωστόσο, όπως επισημαίνεται (Haggop, 1996), αυτή ακριβώς η πολιτική επικεντρώνεται στενά σε ζητήματα που σχετίζονται άμεσα με την αγορά εργασίας. Το ΕΚΤ, βασικό όργανο χρηματοδότησης και εφαρμογής της σχετικής κοινοτικής πολιτικής, αρχικά χρηματοδοτούσε δράσεις που είχαν ως στόχο τη διευκόλυνση της κινητικότητας των εργαζομένων, ενώ από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 διευρύνει τα πεδία παρέμβασής του, χρηματοδοτώντας πλέον και ιδιωτικούς φορείς. Ιδιαίτερα μετά τις μεταρρυθμίσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων (1985 και 1993), τροποποιείται ακόμη περισσότερο το περιεχόμενο και η εμβέλεια των παρεμβάσεων του ΕΚΤ, με βασικούς πλέον στόχους:

- Την καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Τη σύνδεση των ενεργειών κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Την αναβάθμιση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών

της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, στον τομέα της κατάρτισης.

3. Το σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης

Μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, κατά την περίοδο 1981-1988, οι χρηματοδοτήσεις του ΕΚΤ κατευθύνονταν αποκλειστικά προς τους ήδη λειτουργούντες δημόσιους φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων και κυρίως προς το δίκτυο της Λαϊκής Επιμόρφωσης και το Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας (ΕΛΚΕΠΑ). Η αθρόα εισροή κοινοτικών πόρων προς τους δύο αυτούς φορείς είχε ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση της δραστηριότητάς τους αλλά και την αναβάθμιση της εμβέλειάς τους: κατά την περίοδο αυτή, ο αριθμός των τμημάτων μάθησης του δικτύου της Λαϊκής Επιμόρφωσης αυξάνει κατά 111,7%, ενώ ο αριθμός των προγραμμάτων του ΕΛΚΕΠΑ αυξάνει κατά 305% (Καραλής, 2002). Πρόκειται για μια φάση έντονης ανάπτυξης των σχετικών με την εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων δραστηριοτήτων, καθώς κατά τις προηγούμενες περιόδους δεν καταγράφονται σε επίπεδο εθνικής πολιτικής συγκεκριμένα μέτρα ενίσχυσης και ανάπτυξης των δραστηριοτήτων αυτού του πεδίου. Οι συστηματικές προσπάθειες για τη δημιουργία ενός συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης που να είναι σε θέση να εξυπηρετήσει τους στόχους του ΕΚΤ και να υλοποιήσει την κοινοτική πολιτική στον τομέα των ανθρώπινων πόρων, εκκινούν με την έναρξη του Α' ΚΠΣ, κατά την περίοδο 1989-1993 και εντατικοποιούνται κατά το Β' ΚΠΣ (1994-1999).

Κατά τη διάρκεια του Α' ΚΠΣ διευρύνεται σε μεγάλο βαθμό ο αριθμός των οργανισμών που υλοποιούν προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης: δικαίωμα υποβολής αιτήσεων χρηματοδότησης προς το ΕΚΤ έχουν πλέον οι φορείς του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης. Κατά την περίοδο αυτή εκκινεί και η

δραστηριοποίηση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο πεδίο της συνεχιζόμενης κατάρτισης ωστόσο δεν είμαστε σε θέση να αποτυπώσουμε με ακρίβεια την έκταση αυτής της εμπλοκής, καθώς δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για αυτή την περίοδο. Σύμφωνα πάντως με ανεπίσημα στοιχεία ("Το Βήμα", 1995), οι οργανισμοί του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, στον οποίο περιλαμβάνονται και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, απορροφούν ποσοστά που υπερβαίνουν το 90% των χρηματοδοτήσεων του ΕΚΤ.

Οι ερευνητές της περιόδου συγκλίνουν στην άποψη πως κατά την υλοποίηση των προγραμμάτων κατάρτισης του Α' ΚΠΣ, παρατηρούνται ορισμένα προβλήματα που κυρίως αφορούν (Δοξιάδης, κ.α. 1993 Βεργίδης, 1999):

- Στην άκριτη ποσοτική επέκταση των δραστηριοτήτων συνεχιζόμενης κατάρτισης.

- Στη μη ορθολογική χρήση των διαθέσιμων πόρων.

- Στην ανυπαρξία προγραμματισμού στο επίπεδο των οργανισμών, για το είδος και τον όγκο των προγραμμάτων που υλοποιούσαν-με αποτέλεσμα την επικάλυψη των δραστηριοτήτων τους.

- Στην ανυπαρξία σχετικών μελετών σε εθνική κλίμακα.

Είναι προφανές πως η κατακόρυφη αύξηση των διατιθέμενων χρηματοδοτήσεων του ΕΚΤ σε έναν τομέα που χαρακτηριζόταν έως τότε από την ισχνή κρατική επιχορήγηση, σε συνδυασμό με την ανυπαρξία εθνικής πολιτικής στο πεδίο της εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων (και ειδικότερα στο πεδίο της συνεχιζόμενης κατάρτισης), είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός πρόσκαιρου μηχανισμού απορρόφησης πόρων. Ενδεικτικό της απουσίας εθνικής πολιτικής για τον συγκεκριμένο τομέα είναι το γεγονός πως πριν από την έναρξη της εφαρμογής των δύο ΚΠΣ, το νομοθετικό πλαίσιο της συνεχιζόμενης κατάρτισης εξαντλείται σε έναν μόλις νόμο (Ν. 1836/89), ο οποίος μάλιστα αναφέρεται κυρίως στη σύνδεση επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης.

Τα προβλήματα που αναφέρθηκαν εντοπίζονται και στους

ελέγχους των αρμόδιων κοινοτικών υπηρεσιών, με αποτέλεσμα στην Απόφαση για την έγκριση του Β' ΚΠΣ να αναφέρονται ως προτεραιότητες:

- Η συγκρότηση θεσμικού πλαισίου και η ανάπτυξη ενός συστήματος πιστοποίησης των οργανισμών που υλοποιούν προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης.

- Η δημιουργία αποτελεσματικών μηχανισμών εφαρμογής, ελέγχου και σύνδεσης της παρεχόμενης κατάρτισης με την απασχόληση.

Η Απόφαση για την έγκριση του Β' ΚΠΣ σηματοδοτεί την έναρξη μιας περιόδου κατά την οποία οι αρμόδιες κοινοτικές υπηρεσίες καθορίζουν ουσιαστικά και τις προδιαγραφές του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης που σχεδιάζεται να αναπτυχθεί. Έτσι, στην Απόφαση καθορίζονται αφενός η φυσιογνωμία του φορέα που θα πιστοποιεί τους οργανισμούς συνεχιζόμενης κατάρτισης και αφετέρου, οι επιμέρους διαδικασίες για την ανάπτυξη του συστήματος πιστοποίησης. Ταυτόχρονα, τίθεται ως προτεραιότητα η λειτουργία των οργανισμών συνεχιζόμενης κατάρτισης σε ανταγωνιστική βάση, ενώ η ροή των χρηματοδοτήσεων του ΕΚΤ συνδέεται άμεσα με την πρόοδο των παραπάνω διαδικασιών.

Με την έναρξη της εφαρμογής του Β' ΚΠΣ εκκινούν οι πρώτες προσπάθειες για τη δημιουργία ενός συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης, με βάση τις προδιαγραφές που έχουν τεθεί στα σχετικά κοινοτικά κείμενα. Ως οργανισμοί που θα υλοποιούν πλέον προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης θεσμοθετούνται τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ), τα οποία "δραστηριοποιούνται στη δια βίου συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση η οποία δεν εντάσσεται στη διαβαθμισμένη επαγγελματική κατάρτιση" (Υπουργείο Εργασίας, 1994). Η νομική μορφή των οργανισμών συνεχιζόμενης κατάρτισης διευρύνεται, περιλαμβάνοντας όλα τα νομικά πρόσωπα του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Επίσης, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τη λειτουργία του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης σε ανταγωνιστική βάση και εγκαταλείπεται η πολιτική

της απευθείας ή της κεντρικής χρηματοδότησης των δημόσιων φορέων κατάρτισης. Ταυτόχρονα, καθορίζονται συγκεκριμένες προδιαγραφές για την κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή, καθώς επίσης και για το στελεχιακό δυναμικό των ΚΕΚ. Ωστόσο, λόγω αδυναμιών στη συγκρότηση και λειτουργία του Κέντρου Πιστοποίησης, το πρώτο μητρώο οργανισμών έχει προσωρινό χαρακτήρα. Για το λόγο αυτό η πρώτη πιστοποίηση ονομάζεται "προσωρινή διαπίστωση των φορέων" και η οριστική πιστοποίηση παραπέμπεται από την ελληνική πλευρά στο άμεσο μέλλον.

Αμέσως μετά την πιστοποίηση του 1995 προκηρύσσεται η πρώτη δέσμη προγραμμάτων του Β' ΚΠΣ, ανατίθεται στους πιστοποιημένους οργανισμούς η υλοποίηση των προγραμμάτων κατάρτισης και εκταμιεύονται οι πρώτες χρηματοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εντούτοις, το γεγονός ότι σημειώνονται καθυστερήσεις από ελληνικής πλευράς στην προσαρμογή του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης στις προδιαγραφές και τις προτεραιότητες της Απόφασης του Β' ΚΠΣ, θα σηματοδοτήσει την έναρξη μιας μακράς περιόδου κατά την οποία το σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης θα παραμείνει ανενεργό. Βασικά χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου είναι η αναστολή της ροής των χρηματοδοτήσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση προς την Ελλάδα για την υλοποίηση νέων προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης, καθώς επίσης και η καθυστέρηση της αποπληρωμής των προγραμμάτων που είχαν υλοποιηθεί το 1995 (ΟΜΑΣ & ΕΚΟΤΕΧΝΙΚΑ, 1997).

Κατά την περίοδο αυτή, συνεχίζονται οι απόπειρες προσαρμογής του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης στις προτεραιότητες των κοινοτικών Αποφάσεων. Ωστόσο, οι απόπειρες αυτές κρίνονται από τη Γενική Διεύθυνση V της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως ανεπαρκείς, με αποτέλεσμα να συνεχίζεται η αναστολή των σχετικών χρηματοδοτήσεων. Οι συνέπειες της αναστολής των χρηματοδοτήσεων του ΕΚΤ έχουν άμεσο αντίκτυπο, καθώς δεν προκηρύσσονται νέα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης για ανέργους, ενώ καθυστερεί και η καταβολή της επιδότησης στους ανέργους που συμμετείχαν στα

προγράμματα του 1995.

Η εξομάλυνση της κατάστασης αυτής και η επανεκκίνηση των δραστηριοτήτων συνεχιζόμενης κατάρτισης συμπίπτει με την εναρμόνιση των χαρακτηριστικών του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης στις κοινοτικές προδιαγραφές. Με το άρθρο 22 του Ν. 2469 (ΦΕΚ Α/38/14.3.1997) καταργείται το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης (που είχε ιδρυθεί με τον Ν. 2224/94) και στη θέση του δημιουργείται το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης και Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (ΕΚΕΠΙΣ). Η νέα διαδικασία πιστοποίησης των ΚΕΚ είναι ακόμη αυστηρότερη σε σχέση με την προηγούμενη, ενώ οι απαιτήσεις σε υλικοτεχνική υποδομή και ανθρώπινο δυναμικό αυξάνουν. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η θέσπιση αυτών των προδιαγραφών αλλά και οι αυστηρές διαδικασίες ελέγχου από το ΕΚΕΠΙΣ, οδήγησαν στην αναβάθμιση της υλικοτεχνικής υποδομής και της στελέχωσης των οργανισμών συνεχιζόμενης κατάρτισης (Καραλής & Βεργίδης, υπό έκδοση). Η διαδικασία της δεύτερης πιστοποίησης ολοκληρώθηκε το 1998, ενώ πριν από την έναρξη της περιόδου εφαρμογής του Γ' ΚΠΣ (2001) ολοκληρώθηκε η τρίτη πιστοποίηση οργανισμών συνεχιζόμενης κατάρτισης. Τα αποτελέσματα αυτών των διαδικασιών πιστοποίησης (1995, 1998 και 2001) παρουσιάζονται στον πίνακα 1 (βλ. Παράρτημα).

Οι κατηγορίες των ΚΕΚ του πίνακα 1 (οι οποίες διατηρούνται και στους υπόλοιπους πίνακες στη συνέχεια) είναι οι ακόλουθες:

- ΟΤΑ: Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- ΝΕΛΕ: ΚΕΚ του δικτύου της Λαϊκής Επιμόρφωσης
- Δημόσιος τομέας: Οργανισμοί του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα
- Ιδιωτικές εταιρείες: ΚΕΚ του ιδιωτικού τομέα με διαφόρων τύπων νομική υπόσταση.
- Τριτοβάθμια εκπαίδευση: Δομές κατάρτισης των ΑΕΙ και ΤΕΙ.

- Κοινωνικοί φορείς και εταίροι: Φορείς με αμιγή κοινωνική δραστηριότητα, επαγγελματικές ενώσεις και οργανώσεις κοινωνικών εταίρων.

Όπως παρατηρούμε με βάση τα στοιχεία του πίνακα 1, η μακρά περίοδος προσαρμογής του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης στις προδιαγραφές και τις προτεραιότητες της κοινοτικής πολιτικής είχε ως αποτέλεσμα σημαντικές μεταβολές στο είδος και τον αριθμό των οργανισμών που δραστηριοποιούνται πλέον σε αυτόν τον τομέα. Συγκεκριμένα:

- Η διεύρυνση του είδους της νομικής μορφής των ΚΕΚ και η δυνατότητα που δόθηκε σε ιδιωτικές εταιρείες να ιδρύσουν οργανισμούς κατάρτισης οδήγησε στην ιδιωτικοποίηση του συστήματος. Από την περιορισμένη συμμετοχή αυτής της κατηγορίας οργανισμών κατά το Α΄ ΚΠΣ, οι ιδιωτικές εταιρείες υπερβαίνουν πλέον τους μισούς οργανισμούς συνεχιζόμενης κατάρτισης και στις τρεις διαδοχικές πιστοποιήσεις.

- Σημαντική είναι επίσης και η συμμετοχή των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης (και μάλιστα με αυξητικές τάσεις από την πιστοποίηση του 1995 στην πιστοποίηση του 1998 και του 2001), ενώ περιορισμένη είναι η συμμετοχή του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα.

- Η συμμετοχή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κινείται σε χαμηλά επίπεδα και επιπλέον εμφανίζει πτωτικές τάσεις κατά τις τρεις πιστοποιήσεις. Μάλιστα, σε απόλυτους αριθμούς διαρκώς περιορίζεται ο αριθμός των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που ιδρύουν και λειτουργούν ΚΕΚ.

Τα αίτια της περιορισμένης συμμετοχής των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να αναζητηθούν στις διαδικασίες ανάπτυξης του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης, καθώς επίσης και στις βασικές αρχές λειτουργίας του. Όπως αναφέρθηκε, η διαδικασία αυτή, αρχικά συνάντησε τεχνικές δυσκολίες και αποδείχθηκε χρονοβόρα (αφού διήρκεσε περίπου δύο έτη, κατά τα οποία η Γενική Διεύθυνση V ανέστειλε τις σχετικές χρηματοδοτήσεις προς την Ελλάδα), αλλά και δύσκολη (αφού στο διάστημα του Β΄ ΚΠΣ απαιτήθηκε η έκδοση

περίπου 20 νομοθετικών κειμένων από το Υπουργείο Εργασίας). Σημειώνουμε ότι η ολοκλήρωση των προσαρμογών που θεωρήθηκαν αναγκαίες, αποτέλεσαν τη *sine qua non* προϋπόθεση για την έναρξη χρηματοδότησης της συνεχιζόμενης κατάρτισης από το ΕΚΤ.

Βασική αρχή του θεσμικού πλαισίου της συνεχιζόμενης κατάρτισης είναι η ισότιμη αντιμετώπιση όλων των οργανισμών που υποβάλλουν αίτηση πιστοποίησης: αυτοί οι οργανισμοί θα πρέπει να πληρούν τις προδιαγραφές που αναφέρονται στο θεσμικό πλαίσιο, γεγονός που πιθανόν να δημιουργεί δυσκολίες ανταπόκρισης σε ορισμένους τύπους φορέων με διαφορετική βασική δραστηριότητα ή θεσμική λειτουργία. Έτσι, για παράδειγμα, τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το δίκτυο της Λαϊκής Επιμόρφωσης ή ορισμένοι οργανισμοί του δημόσιου τομέα, πολύ πιθανόν να μην ήταν σε θέση να ανταποκριθούν άμεσα στις προϋποθέσεις ανάπτυξης μιας νέας δραστηριότητας ή ακόμη και στις επενδύσεις που συνεπάγεται η πιστοποίηση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, η κτιριακή υποδομή των ΚΕΚ διατίθεται αποκλειστικά για την υλοποίηση προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης ενώ το ΕΚΕΠΙΣ διατηρεί το δικαίωμα ελέγχου των δομών και άρσης της πιστοποίησης σε περιπτώσεις παραβίασης των σχετικών διατάξεων. Για ορισμένους τύπους φορέων (όπως για παράδειγμα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή τη Λαϊκή Επιμόρφωση), είναι η πρώτη φορά στη διάρκεια της λειτουργίας τους που κάποιος εξωτερικός φορέας ελέγχει και πιστοποιεί για συγκεκριμένη χρήση μέρος των υποδομών τους, οι οποίες μάλιστα θα πρέπει στη συνέχεια να παραμείνουν δεσμευμένες ως προς τη δυνατότητα πολλαπλής ή εναλλακτικής χρήσης.

4. Η συμμετοχή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης

Όπως αναφέρθηκε, κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του Β' ΚΠΣ εγκαταλείπεται το καθεστώς της προνομιακής

χρηματοδότησης των δημόσιων φορέων και οι αναθέσεις των προγραμμάτων γίνονται πλέον σε ανταγωνιστική βάση (σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Απόφαση για την έγκριση του Β' ΚΠΣ για την Ελλάδα). Οι δράσεις συνεχιζόμενης κατάρτισης προκηρύσσονται με ανοικτή δημόσια προκήρυξη, είτε από το Υπουργείο Εργασίας, είτε από τις Γενικές Γραμματείες των Περιφερειών που αξιολογούν τις προτάσεις και αναθέτουν τα προγράμματα. Μάλιστα, κατά την έναρξη της εφαρμογής του Γ' ΚΠΣ, διαφοροποιείται ακόμη περισσότερο το καθεστώς ανάθεσης προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης, αφού οι σχετικές διαδικασίες ρυθμίζονται πλέον με βάση την κοινοτική Οδηγία 92/50 και την αντίστοιχη εθνική νομοθεσία που καθορίζει τα θέματα αναθέσεων υπηρεσιών προς το Δημόσιο καθώς και τα διαδικαστικά ζητήματα της διενέργειας των σχετικών ανοικτών δημόσιων διαγωνισμών.

Δικαίωμα συμμετοχής στις προκηρύξεις και στους διαγωνισμούς έχουν μόνον τα πιστοποιημένα ΚΕΚ. Επομένως, πέραν της κατανομής των οργανισμών στο μητρώο του ΕΚΕΠΙΣ, ιδιαίτερη σημασία για τη διερεύνηση της φυσιογνωμίας του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης αλλά και τη συμμετοχή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε αυτό, έχει η ανάλυση των αναθέσεων των προγραμμάτων στα ΚΕΚ. Τα αποτελέσματα των αναθέσεων των προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης κατά το Β' ΚΠΣ παρουσιάζονται στον πίνακα 2 (βλ. παράρτημα).

Όπως διαπιστώνουμε με βάση τα στοιχεία αυτά:

- Οι ιδιωτικοί οργανισμοί αποτελούν πλέον τον κορμό του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης. Ενώ με βάση τα αποτελέσματα της πιστοποίησης του 1998 αποτελούν το 55,0% των ΚΕΚ, η συμμετοχή τους στις αναθέσεις κινείται σε ακόμη μεγαλύτερα ποσοστά (περίπου 70,0% κατά τη διετία 1998-1999, που αφορά τον κύριο όγκο αναθέσεων του Β' ΚΠΣ).

- Η συμμετοχή των φορέων του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα συρρικνώνεται κατά την παραπάνω περίοδο. Είναι σαφές επομένως η μεταστροφή που παρατηρείται, σε σχέση με τις προηγούμενες περιόδους, προς την κατεύθυνση της

ιδιωτικοποίησης του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης.

• Η συμμετοχή των ΟΤΑ και των οργανισμών της κατηγορίας "κοινωνικοί φορείς και εταίροι" είναι αρκετά σημαντική, ωστόσο υπολείπεται σε μεγάλο βαθμό της συμμετοχής των ιδιωτικών φορέων.

Όσον αφορά στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρατηρούμε πως κατά τις αναθέσεις προγραμμάτων του 1995 (αμέσως μετά την έναρξη του Β' ΚΠΣ), το ποσοστό συμμετοχής τους είναι αρκετά σημαντικό (13,6%). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει και τα ανεπίσημα στοιχεία στα οποία αναφερθήκαμε, σύμφωνα με τα οποία κατά την περίοδο εφαρμογής του Α' ΚΠΣ η συμμετοχή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν συστηματική και συνεχής. Στη συνέχεια όμως, λόγω των εξελίξεων στο σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης, η συμμετοχή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κινείται σε εξαιρετικά χαμηλά, οριακά σχεδόν, επίπεδα. Το δίκτυο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ουσιαστικά δεν αποτελεί πλέον εταίρο του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης. Αυτή η τάση μείωσης των ποσοστών συμμετοχής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συνεχίζεται και κατά το Γ' ΚΠΣ, αφού στο διαγωνισμό που διενεργήθηκε για την πρώτη φάση αναθέσεων η συμμετοχή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σχεδόν μηδενίζεται: από τα 1.154 προγράμματα που ανατέθηκαν, μόνον τα 6 (ποσοστό 0,52%) ανατέθηκαν σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, 2002).

Η διερεύνηση των επιμέρους ποσοστών συμμετοχής των πανεπιστημίων και των ΤΕΙ στις αναθέσεις των προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης, δείχνει πως τα πανεπιστήμια δραστηριοποιήθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τα ΤΕΙ σε αυτόν τον τομέα. Περίπου δύο από τα τρία προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια του Β' ΚΠΣ, υλοποιήθηκαν από τα ΚΕΚ των πανεπιστημίων (βλ. και πίνακα 3). Θα πρέπει όμως να σημειώσουμε εδώ ότι η αναλογία αυτή ουσιαστικά αντιστοιχεί στην αναλογία ΚΕΚ μεταξύ πανεπιστημίων και ΤΕΙ κατά την

παραπάνω περίοδο (Καραλής, 2002) και δεν υποδηλώνει κάποια διαφορετική αντιμετώπιση των πανεπιστημίων στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης (βλ. Πίνακα 3 παραρτήματος).

Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν, θεωρούμε ότι καθίσταται σαφές πως οι εξελίξεις στο πεδίο της συνεχιζόμενης κατάρτισης είχαν ως παράπλευρο αποτέλεσμα τη σταδιακή μείωση της συμμετοχής των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Παρόλο που αρκετά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δημιουργούν ΚΕΚ, ακόμη και κατά την πιστοποίηση του 2001, εντούτοις η δραστηριότητα αυτών των ΚΕΚ κινείται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα. Η λειτουργία του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης σε ανταγωνιστική βάση (μέσω της διαδικασίας δημόσιων διαγωνισμών) ευνοεί τους οργανισμούς του ιδιωτικού τομέα που είναι σε θέση να επενδύσουν στην απαιτούμενη για τη διεκδίκηση προγραμμάτων τεχνογνωσία. Η τεχνογνωσία αυτή είναι απολύτως εξειδικευμένη και δεν είναι εύκολο να αναπτυχθεί σε οργανισμούς που αναπτύσσουν άλλου τύπου κύρια δραστηριότητα: είναι χαρακτηριστικό ότι τέτοιου τύπου οργανισμοί (ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το δίκτυο της Λαϊκής Επιμόρφωσης και άλλοι φορείς του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα) συμμετέχουν με χαμηλά - σχεδόν οριακά - ποσοστά στο σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης.

5. Συμπεράσματα

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε, με βάση τα όσα αναφέρθηκαν, κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του Α' ΚΠΣ εκδηλώνεται μια σαφής τάση εμπλοκής των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε νέου τύπου δραστηριότητες και εν προκειμένω στην υλοποίηση προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης. Το πεδίο της συνεχιζόμενης κατάρτισης αναδεικνύεται σε προνομιακό χώρο ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ακριβώς γιατί η πολιτική διαχείρισης και ανάθεσης των ενεργειών συνεχίζεται

κατάρτισης ευνοεί γενικότερα τη συμμετοχή των οργανισμών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Οι εξελίξεις που σημειώνονται στη συνέχεια και ειδικότερα η ανάπτυξη του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης, με βάση τις κοινοτικές χρηματοδοτήσεις και προδιαγραφές, ακυρώνουν αυτή την απόπειρα συμμετοχής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο συγκεκριμένο πεδίο. Οι νέες διαδικασίες και προδιαγραφές πιστοποίησης οργανισμών συνεχιζόμενης κατάρτισης και διαχείρισης των ενεργειών κατάρτισης, που εφαρμόστηκαν κυρίως κατά τη διάρκεια της περιόδου εφαρμογής του Β' ΚΠΣ, οδήγησαν στην αναβάθμιση της υλικοτεχνικής υποδομής και του στελεχιακού δυναμικού των οργανισμών συνεχιζόμενης κατάρτισης. Όπως δείξαμε, βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης αποτελούν:

- Η στροφή προς τους ιδιωτικούς οργανισμούς κατάρτισης, αφού στον ιδιωτικό τομέα ανήκουν τόσο η πλειοψηφία των πιστοποιημένων οργανισμών όσο και ο μεγαλύτερος αριθμός των οργανισμών που αναλαμβάνουν την υλοποίηση των προγραμμάτων.

- Η συρρίκνωση της συμμετοχής των οργανισμών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα.

- Η λειτουργία του συστήματος σε ανταγωνιστική βάση μέσω αλληπάλληλων διαδικασιών πιστοποίησης αλλά και μέσω της ανάθεσης των προγραμμάτων κατόπιν δημόσιων διαγωνισμών.

Στο νέο τοπίο που διαμορφώνεται στο πεδίο της συνεχιζόμενης κατάρτισης, η τριτοβάθμια εκπαίδευση παύει σταδιακά να αποτελεί εταίρο του συστήματος: αν και αρκετά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εξακολουθούν να δημιουργούν ΚΕΚ (και μάλιστα τα πανεπιστήμια σε μεγαλύτερη έκταση από τα ΤΕΙ), εντούτοις τα ποσοστά συμμετοχής τους στην υλοποίηση προγραμμάτων μειώνονται δραματικά κατά τη διάρκεια εφαρμογής του Β' ΚΠΣ και ουσιαστικά μηδενίζονται κατά την έναρξη εφαρμογής του Γ' ΚΠΣ. Ένα παράπλευρο αποτέλεσμα της ανάπτυξης του συστήματος συνεχιζόμενης κατάρτισης και

ταυτόχρονα ένα βασικό χαρακτηριστικό του είναι η εξαιρετικά χαμηλή συμμετοχή των οργανισμών του δημόσιου τομέα αλλά και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Βιβλιογραφία

- Βεργίδης, Δ. (1999), "Κοινωνικός και οικονομικός ρόλος της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα", στο Δ. Βεργίδης, Κ. Abrahamsson, Μ. Davis, & R. Fay, "Εκπαίδευση Ενηλίκων: Κοινωνική και οικονομική λειτουργία", σσ. 9-88: Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Βεργίδης, Δ. (2001), "Διαβίου εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική", στο Κ. Π. Χάρης, Ν. Β. Πετρουλάκης, Σ. Νικόδημος (επιμ.): "Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση: Διεθνής Εμπειρία και Ελληνική Προοπτική" (Πρακτικά του Θ' Διεθνούς Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος), σσ. 127-144, Αθήνα: Ατραπός.
- Brennan, J. (1990), "The Changing Nature and Functions of Higher Education", in N. Entwistle (ed.): "Handbook of Educational Ideas and Practices", London: Routledge.
- Γετίμης, Π. & Ζωντήρος, Δ. (2000), "Η Κινητικότητα των Πανεπιστημίων: η ελληνική και η διεθνής εμπειρία", Πανεπιστήμιο, 2/2000, σσ. 25-58.
- CEDEFOP (1996), "Vocational Training Glossarium", CEDEFOP: Thessaloniki.
- Δοξιάδης, Α., Καραντινός, Δ., Μπούζας, Ν., Σούντρη, Π., & Χρυσάκης, Μ. (1993), "Αξιολόγηση των παρεμβάσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων στον τομέα των ανθρωπίνων πόρων: Εθνική έκθεση για την Ελλάδα", Αθήνα: ECOTEC.
- Draves, B. (1980), "The Free University: A Model for Lifelong Learning", Chicago: Follett Publishing.
- ΕΚΕΠΙΣ (1998), "Κατάσταση πιστοποιημένων φορέων", Αθήνα: ΕΚΕΠΙΣ
- ΕΚΕΠΙΣ (2001), "Αποτελέσματα πιστοποίησης ΚΕΚ", www.ekepis.gr.
- Field, J. (2000), "Lifelong Learning and the New Educational Order", London: Trentham Books.
- Harrop, J. (1996), "Structural Funding and Employment in European Union. Financing the Path to Integration", Cheltenham: Edward Elgar.
- Καζαμίας, Α. Μ. (1995), "Νέο-ευρωπαϊκός εκσυγχρονισμός και εκπαίδευση: διαλογισμοί και πολιτικές στη "φαντασιακή Ευρώπη", στο Α. Μ. Καζαμίας & Μ. Κασσωτάκης (επιμ.): "Ελληνική εκπαίδευση: προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού", σ. 550-586, Αθήνα: Σείριος.
- Καραλής, Θ. (2002), "Η εξέλιξη του δικτύου της Λαϊκής Επιμόρφωσης κατά την

- περίοδο 1989-1999", διδακτορική διατριβή, Πάτρα, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Πατρών.
- Καραλής, Θ. & Βεργίδης, Δ. (υπό έκδοση), "Οι εξελίξεις στην εκπαίδευση ενηλίκων κατά την περίοδο 1989-1999: Αξιολόγηση των επιπτώσεων από την εφαρμογή της πολιτικής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου", στο Γ. Μπαγάκης (επιμ.): "Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση", Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καστάνη, Κ. & Σκαρामαγκά, Β. (1997), "Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης: από την ΕΟΚ στην ΕΕ", Αθήνα: ΚΕΠΑ "Ι. Πίντος".
- ΟΜΑΣ & ΕΚΟΤΕΧΝΙΚΑ. (1997), "Α' Ετήσια έκθεση διαχείρισης του Ε.Π. "Συνεχιζόμενη Κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης", Αθήνα: ΟΜΑΣ-ΕΚΟΤΕΧΝΙΚΑ.
- Υπουργείο Εργασίας (1989), "Προώθηση της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης και άλλες διατάξεις" (Νόμος 1836/89 - ΦΕΚ 79Α/14-3-1989).
- Υπουργείο Εργασίας (1994), "Κριτήρια Πιστοποίησης Κέντρων Άτυπης Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης", Υπουργική Απόφαση 115373/11-11-94 (ΦΕΚ 854 Β/16-11-1994).
- Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (2002), "Αποτελέσματα του Ανοικτού δημόσιου διεθνή διαγωνισμού για την επιλογή αναδόχων του έργου "Προγράμματα κατάρτισης ανέργων σε πιστοποιημένα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ)" που προκηρύχθηκε με την υπ' αριθμ.15043/21.8.2001 Απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων", <http://www.labor-ministry.gr>.
- Unesco (1999), "Εκπαίδευση: Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της - Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα υπό την προεδρία του J. Delors", Αθήνα: Gutenberg.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: Πιστοποιημένοι οργανισμοί συνεχιζόμενης κατάρτισης κατά την περίοδο 1995 - 2001

	Πιστοποίηση 1995		Πιστοποίηση 1998		Πιστοποίηση 2001	
Κατηγορία οργανισμών	Αριθμός οργανισμών	Ποσοστό (%)	Αριθμός οργανισμών	Ποσοστό (%)	Αριθμός οργανισμών	Ποσοστό (%)
ΟΤΑ	29	7,6	41	15,6	46	15,4
ΝΕΛΕ	4	1,1	17	6,5	17	5,7
Δημόσιος τομέας	28	7,4	13	5,0	18	6,0
Ιδιωτικός τομέας	255	66,9	144	55,0	170	56,9
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	29	7,6	19	7,2	15	5,0
Κοινωνικοί φορείς & εταίροι	36	9,4	28	10,7	33	11,0
Σύνολα	381	100,0	262	100,0	299	100,0

Πηγή: ΕΚΕΠΙΣ και Εργαστήριο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών

Πίνακας 2: Κατανομή προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης ανά κατηγορία οργανισμών κατά την περίοδο 1995 - 1999

	1995*		1998		1999	
	Αριθμός προγρ/των	Ποσοστό (%)	Αριθμός προγρ/των	Ποσοστό (%)	Αριθμός προγρ/των	Ποσοστό (%)
ΟΤΑ	21	2,8	243	10,9	272	10,9
ΝΕΛΕ	10	1,3	73	3,3	91	3,6
Δημόσιος τομέας	82	11,0	64	2,9	79	3,2
Ιδιωτικός τομέας	445	59,8	1.552	69,5	1.738	69,4
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	101	13,6	73	3,3	63	2,5
Κοινωνικοί φορείς & εταίροι	85	11,5	226	10,1	261	10,4
Σύνολα	744	100,0	2.231	100,0	2.504	100,0

Πηγή: ΕΚΕΠΙΣ και Εργαστήριο Συνεχιζόμενης Εκπαυσης και Κατάρτισης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών, επεξεργασία δημοσιευτων στοιχείων.

* Τα στοιχεία του έτους 1995 αφορούν στις αναθέσεις του εθνικού σκέλους, ενώ για τα έτη 1998 και 1999 τα στοιχεία περιλαμβάνουν και τις αναθέσεις του περιφερειακού σκέλους.

Πίνακας 3: Κατανομή προγραμμάτων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης μεταξύ ΑΕΙ και ΤΕΙ κατά την περίοδο 1995-2001

	1995		1998		1999		2001	
	Αριθμός προγρ/των	Ποσοστό (%)	Αριθμός προγρ/των	Ποσοστό (%)	Αριθμός προγρ/των	Ποσοστό (%)	Αριθμός προγρ/των	Ποσοστό (%)
ΑΕΙ	73	72,3	48	65,8	40	63,5	5	83,3
ΤΕΙ	28	27,7	25	34,2	23	36,5	1	16,7
Σύνολο	101	100,0	73	100,0	63	100,0	6	100,0

Πηγή: ΕΚΕΠΙΣ και Εργαστήριο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών, επεξεργασία δεδομένων στοιχείων.